

ПРОБЛЕМА ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ МУЗИЧНО-ПЕДАГОГІЧНИХ ФАКУЛЬТЕТІВ ДО ХУДОЖНЬОЇ ІМПРОВІЗАЦІЇ

Денисюк Інна Сергіївна,
аспірант НПУ ім. М.П. Драгоманова

inna_denysiuk@ukr.net

Науковий керівник –
д. пед. наук, проф. О.П. Щолокова

До проблем імпровізації у музичному мистецтві завжди була прикута особлива увага. Протягом багатьох століть мистецтвознавці та теоретики прагнули відшукати правильний підхід до вивчення сутності імпровізації, з'ясувати природу її походження, таким чином створити одну теорію її дослідження. У виконавській практиці педагоги-музиканти намагалися знайти основні шляхи та методи подолання перепон до оволодіння цим мистецтвом. Таким чином, історично урізноманітнювались способи та прийоми її освоєння, змінювалось значення імпровізації у виконавстві. Однак, незважаючи на багатогранність теоретичних та практичних підходів, імпровізація залишає за собою місце для подальшого наукового-теоретичного пошуку.

Як показує практика, проблеми, пов'язані із імпровізацією, з плином часу стають дедалі глибшими та гострішими. На сьогоднішній день найбільш актуальною серед них є виконавська не підготовленість (а отже неспроможність) студентів музичного-педагогічних вузів до музичної імпровізації, що значно зменшує їх подальшу професійну придатність на естраді. Очевидно, що сучасний виконавець повинен не просто добре виконувати та інтерпретувати найкращі зразки світової класики, але вміти легко і вільно самовиражатися на сцені мовою музики, тобто володіти навичками імпровізації.

У науковій літературі проблеми імпровізації широко висвітлюються у працях Е. Барбана, О. Баташова, Д. Бейкера, Д. Бейлі, Й. Берендта, Е. Борнмена, І. Бриля, М. Грідлі, Д. Кірнарської, В. Конен, Дж. Кокера, Ю. Козирьова, Ю. Кінуса, Е. Куніна, О. Маклігіна, С. Мальцева, Ю. Маркіна, Дж. Мехігана,

А. Одер, Дж. Рассела, А. Розенблата, О. Степурко, С. Фінкельстайна, Л. Фезера, Г. Шатковського, Г. Шуллера, В. Шуліна. О. Хромушина.

Серед сучасних досліджень в галузі навчання імпровізації варто відмітити роботи науковців О. Безпалова, Г. Зайцевої, О. Зудіної, Б. Іофіса, Д. Лівшиця, І. Овчарова, О. Павленка, Н. Сродних, О. Хижко, М. Шавріної, К. Шпаковської, В. Шуліна.

Аналіз вище перелічених досліджень свідчить про те, що увагу науковців повертають проблеми розвитку музично-імпровізаційних задатків та здібностей, навчання основам джазової імпровізації, розкриття і застосування імпровізації як ефективного методу творчого розвитку особистості. Чимало досліджень націлені на вивчення стану готовності виконавців до музичної імпровізації як виду творчої діяльності. Разом з тим, питання практичної підготовки студентів музично-педагогічних вузів до імпровізації не знаходить свого остаточного вирішення. Актуальність окресленої проблеми вимагає детального аналізу процесу інструментально-виконавської підготовки та пошуку шляхів поліпшення стану професійної готовності майбутніх вчителів музики до музичної імпровізації.

Процес інструментально-виконавської підготовки студентів забезпечує формування спеціальних знань, умінь та навичок, які необхідні у їх подальшій професійній діяльності. Увага педагога в класі по спеціальності націлена на розвиток технічної майстерності студентів, формування у них навичок віртуозної гри, уміння художньої інтерпретації тощо. Поза тим, практично не надається значення розвитку імпровізаційної майстерності: відсутність у студентів можливості творчого музикування на заняттях, нестача творчих засобів і методів навчання.

Стан інструментально-виконавської підготовки студентів музично-педагогічних факультетів дав нам змогу визначити, що для успішного формування навичок імпровізації у майбутніх учителів музики необхідно дотримуватися наступних педагогічних умов: *готовність до імпровізаційної діяльності, безперервний розвиток імпровізаційності як основного критерію*

творчості у процесі інструментально-виконавської підготовки майбутнього вчителя музики, розширення діапазону діяльності для творчої самореалізації майбутнього вчителя музики. Нижче, розглянемо їх детальніше.

Отже, аналізуючи виконавську практику, першою умовою ефективного формування навичок імпровізації ми визначаємо *готовність до імпровізаційної діяльності.*

Поняття готовності широко застосовується в обігу серед психологів, педагогів та науковців, але в різних сферах діяльності має свої характерні особливості.

Так, готовність до імпровізаційної діяльності визначатиметься на основі характерних ознак імпровізації та її діяльнісних відмінностей. У нашому розумінні, студент є спроможним до імпровізації тоді, коли у нього присутня сильна мотивація (наявна творча ініціатива); він володіє сукупністю спеціальних знань, умінь та навичок, на основі яких може здійснювати творчий пошук; а також наявні специфічні психологічні якості, необхідні для врегулювання і самоконтролю в емоціогенних та стресових ситуаціях. [2] Також вагомим елементом готовності до імпровізації є наявність досвіду, який виконавець отримав у результаті активного творчого пізнання. Виходячи із того, що у процесі імпровізації слух та музична клавіша тісно взаємодіють між собою, для виконавця важливе значення займає слуховий досвід. На основі набутих слухових уявлень та вражень (тобто досвіду) у музиканта формуються певні музичні смаки, уподобання, художні ідеали. Якщо у виконавця наявні власні перевірені часом художні ідеали, присутня чітка творча позиція (смаки, уподобання), у такому випадку можна говорити про його повноцінну готовність до занять музичною імпровізацією.

Наступною умовою формування навичок імпровізації ми визначаємо *безперервний розвиток імпровізаційності як основного критерію творчості у процесі інструментально-виконавської підготовки майбутнього вчителя музики* (іншими словами – розвиток творчого мислення музиканта).

У колі понять, які є наближеними до імпровізації, вирізняється поняття «імпровізаційність». Часто імпровізацію ототожнюють із імпровізаційністю, однак це різні терміни.

В спеціальній музичній літературі не існує запатентованого визначення імпровізаційності, але кожен виконавець так чи інакше стикається з нею у своїй діяльності. У виконавському процесі імпровізаційність виступає як яскрава ознака, властивість гри, досягнути якої виконавцеві є досить складно. Нерідко, спостерігаючи гру музиканта, ми можемо підмітити, з якою легкістю, свободою він виконує музичний твір. У таких випадках педагоги-музиканти говорять про те, що конкретному виконанню притаманна імпровізаційність (іншими словами, віртуозність, безпосередність, легкість). [1]

Однак, у навчально-виховній площині поняття імпровізаційності можна розглядати значно ширше. У процесі інструментально-виконавської підготовки імпровізаційність починається із застосування педагогом відповідних форм, методів та способів гри, які дозволяють розвивати творче мислення у студентів. Так, корисними як у самостійній роботі, так і на заняттях у класі основного музичного інструменту будуть наступні практичні методи: метод невпинного програвання, метод ескізного прочитання твору, метод читання з листа, гри на слух, метод набуття слухового досвіду.

Для розвитку імпровізаційності педагогу необхідно включати у програму по спеціальності (паралельно із класичним репертуаром) твори різних форм та стилів з наявними джазовими елементами, танцювальними ритмами (боса-нова, регтайм, блюз, бугі-вугі і т.п.). Важливо змусити студента знаходити своє художнє бачення виконання, вміти бути гнучким у виборі художніх засобів виразності, таким чином розвивати творче мислення.

Третьою умовою успішного формування навичок імпровізації ми визначаємо *розширення діапазону діяльності для творчої самореалізації майбутнього вчителя музики*. Під реалізацією цієї умови ми розуміємо збільшення творчих майданчиків, включення у навчальний процес різних форм

музикування (як колективних так і сольних), прилучення студентів до естрадно-джазової творчості і т.п.

Виконавський досвід показує, що розширенню поля діяльності для творчої самореалізації сприяє введення у робочий процес практики музикування. Музикування як творчий акт чи специфічну форму можна порівняти із «розмірковуванням на тему», коли просто роботу над музичним твором – із педагогічним навіюванням. Саме під час акту музикування найкраще виробляється психологічна стійкість та емоційна гнучкість виконавця. Тому, надання студентам більшої можливості для творчого музикування, сприятиме ефективному формуванню навичок імпровізації. [3]

Музикування є дуже поширеним видом діяльності серед виконавців естрадної музики, тоді як студенти музично-педагогічних вузів є заручниками виключно програмного виконавства. Джазові музиканти постійно вдаються до музикування, оскільки у них є така можливість. Постійні джем-сейшен після концертів, годинні саундчеки, часті зміни концертних майданчиків, нерідкі зміни виконавського складу музикантів створюють всі умови для формування навичок імпровізації.

Отже, на основі вищесказаного, можна зробити наступні висновки. По-перше, навички імпровізації є необхідною складовою професійного становлення музиканта і передбачають наявність серйозної теоретичної та практичної підготовки виконавця. По-друге, визначені нами педагогічні умови націлені на те, щоб сприяти ефективному розвитку навичок імпровізації у студентів музично-педагогічних факультетів.

Література

1. Баташов А. Феномен импровизации / А. Баташев // Советская музыка, 1987. – № 2. – С. 46 – 49.
2. Мальцев С. О психологии музыкальной импровизации. / С. Мальцев. – Москва: “Музыка”, 1991. – 88 с., нот.
3. Хижко О. Формування навичок естрадно-джазового музикування у студентів музичних училищ : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук. : 13.00.02 / О. Хижко. – К., 2009. – 23 с.